

Herveld & Andelst

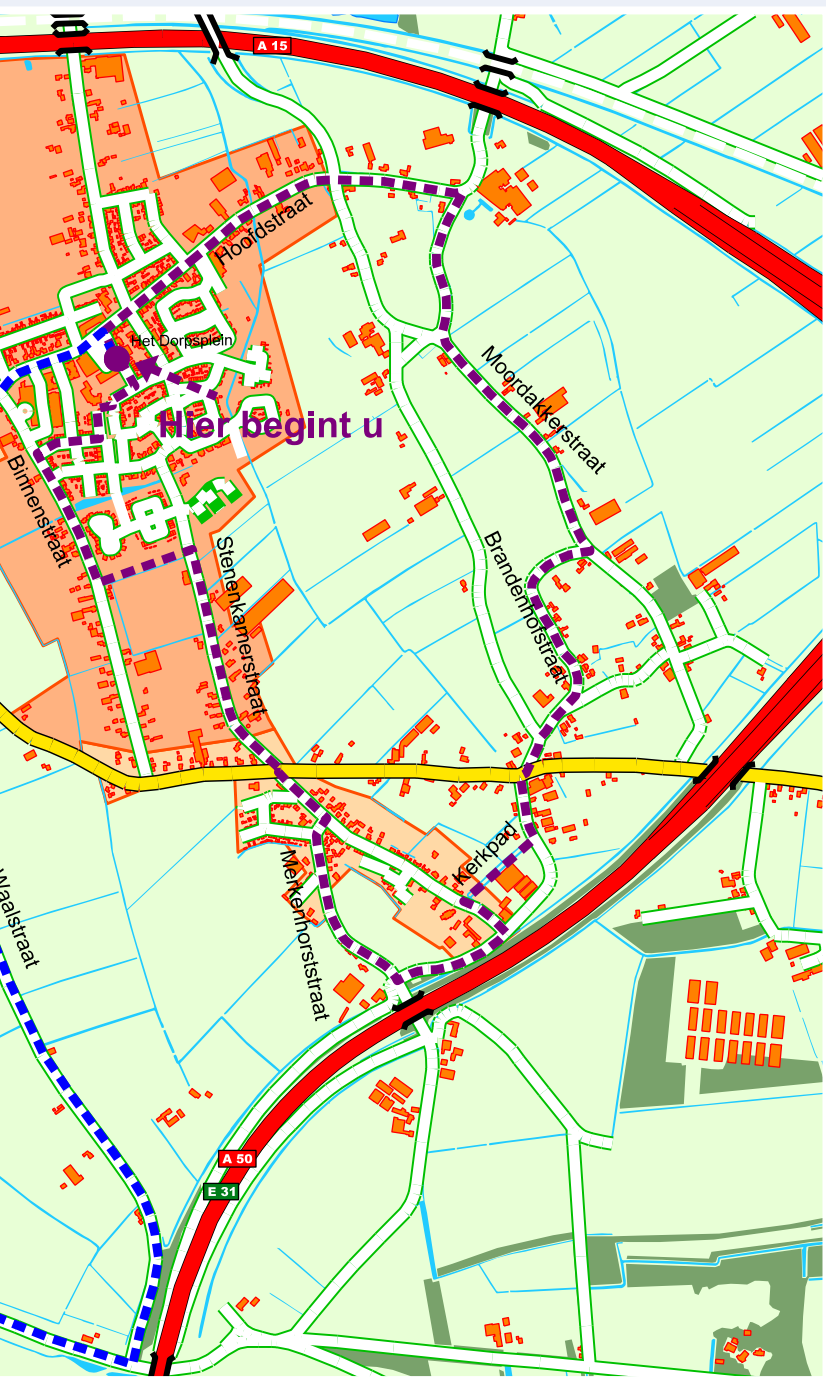


Twee wandelingen:
Rondje Herveld
Rondje Andelst



Wandelkaart





Welkom

Welkom in Herveld-Andelst, waar de gemeente Overbetuwe samen met de stichting Dorpsbelangen twee wandelroutes heeft uitgezet door het mooie tweelingdorp.

Rondje Herveld

5,5 kilometer

Rondje Andelst

7,3 kilometer

Het beginpunt van beide routes ligt in het hart van Herveld-Andelst en start tegenover Zalencentrum de Hoendrik.

Beide routes gaan over bestaande wegen en paden, grotendeels geasfalteerd. De routes zijn bewegwijzerd en onderweg leest u op de bordjes informatie over de omgeving. Op de wandelkaart ziet u hoe de routes door het gebied lopen.

Wij wensen u een prettige wandeling.

Betuws landschap

De belevingswaarde en het karakter van Herveld - Andelst worden in sterke mate bepaald door de typerende ligging in het Betuwse rivierengebied. De kern Herveld - Andelst ligt op een stelsel van afzonderlijke verhogingen, woerden genoemd. Hier omheen is een lager gelegen komgrondengebied ontstaan. Watergang de Leigraaf is een historische waterloop, die structuurbepalend en karakteristiek is voor het landschap.

Herveld- Andelst heeft een relatief groen karakter. Dit wordt veroorzaakt doordat langs de belangrijkste wegen woningen staan met royale voortuinen, die het beeld van deze wegen bepalen. Daarnaast zijn op veel plaatsen in het dorp open plekken tussen de bebouwing in de vorm van boomgaarden. Ook is op een aantal plaatsen nog een directe relatie met het agrarisch buitengebied.

Algemene informatie

- Het start- en eindpunt van beide rondjes is Zalencentrum De Hoendrik, Dorpsplein 22 te Herveld.
- U kunt parkeren op het plein, waar ook enkele horecagelegenheden te vinden zijn.



Rondje Herveld

Vanaf beginpunt Zalencentrum de Hoendrik, loopt u rechtsaf de Hoofdstraat in.



Perenbloesem

Fruitteelt

Herveld en Andelst zijn twee dorpen die in elkaar overlopen. Vroeger was Herveld het katholieke gedeelte en Andelst het protestantse. Herveld-Andelst heeft een rijke geschiedenis aan tabaks- en fruitteelt. De fruitteelt in heel Gelderland kent een lange geschiedenis die teruggaat tot in een ver verleden. Al waren het geen hele grote fruittelers in onze dorpen: ons rivierengebied staat bekend om zijn schitterende bloesem in het voorjaar. De boerderijen van de fruittelers waren in vroeger tijden eigendom van de baron. De baron verbouwde zelf geen fruit. De boeren in de Hofstedes deden dit zelf om hun schamele inkomsten wat te vergroten. Een percentage van de oogst moest wel worden afgestaan aan de baron.

Het zachte fruit, zoals kersen, frambozen en aardbeien is overheerlijk. Hiervan wordt op veel plaatsen jam gemaakt. Dit fruit, of de jam is te koop bij boerderij 'Den Tip' of bij boerderijen langs de kant van de weg.



Boven Het leugenbankje, rechts detail Het leugenbankje

Rond het plein waar u zich bij het startpunt bevindt, ziet u enkele kunstwerken die aan Herveld-Andelst zijn geschonken.

Drieluik, leugenbankje, Kersenplukker

Aan de rand van het plein staat een drieluik met afbeeldingen van vroeger. Aan de overkant van de Hoofdstraat staat kunstwerk Het leugenbankje met daaromheen in het straatwerk de kersen die de Betuwe zo typeren. Het leugenbankje is gemaakt door kunstenaar Jos van Doorn (uit Slijk-Ewijk) in 2003. Het leugenbankje bestaat uit schaalvormige zitelementen. Elk zitelement loopt uit in een plantenblad dat als afdak fungeert en voorzien is van rode lampjes in de vorm van appeltjes. Op de boom zit een fabeldier met een dik boek in de hand. Een uitgelezen plek om elkaar sterke verhalen en sprookjes te vertellen.

Na honderd meter ziet u, aan uw linkerhand, de Kersenplukker.



De kersenplukker

Dit bronzen kunstwerk is gemaakt door lokaal beeldend kunstenaar Gerrie Hoogveld. De kersenplukker toont met trots in zijn hoendrik de oogst. De uitgestoken hand zegt geniet van onze vruchten, proef onze gastvrijheid! Het kunstwerk staat symbool voor de Betuwe met zijn appels, peren en kersen. Als dorp plukken wij hier natuurlijk ook de vruchten van.

Een hoendrik is een plukmand met een hengsel voor kersen en pruimen.

Gebouwen aan de Hoofdstraat

Tegenover de Kersenplukker stond vroeger café 't Anker. Als herinnering aan dit café is er een anker gemaakt in de rieten kap van het huis op de hoek van de Stenenkamerstraat-Hoofdstraat.



Het anker



Tusculum

U volgt nog altijd de Hoofdstraat.

Links aan de Hoofdstraat komt u langs een voormalige hofstede met aangebouwd koetshuis, genaamd 'Tusculum'. Hier werd in het verleden nog les gegeven en was ook de Boerenleenbank gevestigd.

Tusculum: is de klassieke Romeinse naam voor een belangrijke stad in de Albaanse heuvels in de regio Lazio in Italië.

U vervolgt de weg en steekt na het kombord de kruising over waar u de Kerkstraat rechts laat liggen (Johan Mathijssenweg ligt links) en de Hoofdstraat vervolgt (straatnaambord aan de overkant van de kruising).

Langs de Hoofdstraat komt u aan de rechterkant langs het kleinste huisje van Gelderland. Het staat op de monumentenlijst. Oorspronkelijk bestond het uit twee woningen waarvan er één wegens verval is afgebroken in 1955. Aan de linkerzijde is de huidige woning uitgebreid zodat het huisje door een gezin bewoond kan worden.



Kleinste huisje van Gelderland (dit is een oude foto, nu zit er een aanbouw).



Mathijssen Herveld Betuwe

Aan het eind van de Hoofdstraat slaat u bij de T-splitsing rechtsaf, de Onderstalstraat in. (Het straatnaambord hangt onder het bord doodlopende weg)

Als u naar links kijkt ziet u aan de doodlopende weg het bedrijf MHB, Mathijssen Herveld Betuwe. Opgericht in 1938 en nationaal en internationaal bekend om de productie van stijlvolle, stalen ramen. Het is één van de oudste nog bestaande Nederlandse familiebedrijven en is ooit ontstaan vanuit een smederij uit 1779.



Advertentie van MHB JJ Mathijssen (Foto uit boek: 100 jaar Herveld-Andelst)

Aan het einde van de Onderstalstraat gekomen gaat u met de bocht mee naar links. Hoewel hier (nog) geen bordje Moordakkerstraat staat, is dit wel de straat die u nu inslaat. Het naambord staat verderop bij de t-splitsing. U loopt verder over de Moordakkerstraat, waarna u bij de t-splitsing rechtsaf slaat de Brandenhofstraat in.



Boomgaard met bloesem

Reeën in buitengebied

De wandeling brengt u nu in het buitengebied.

Voorheen was dit een gebied waar veel reeën liepen. De meesten zijn verdwenen door de komst van de snelwegen, die u aan uw linkerhand ziet. Tegenwoordig signaleren we 's morgens vroeg af en toe weer een ree.



Over de Moordakkerstraat worden veel dingen gezegd. Er zouden executies hebben plaats gevonden door middel van ophanging. Dit is waarschijnlijk echter meer een legende dan dat dit op waarheid berust. Moor staat voor drassig. De naam zegt wat over het drassige karakter van het gebied.



Kerkepad

U loopt via de Brandenhofstraat en de Lechstraat naar de Dijkstraat. Aan de rechterkant van de Dijkstraat vindt u een smal grindpad, dit is het Kerkepad, u loopt hier tussen de knotwilgen door.

Vluchtplaats voor hoog water

Als u door dit mooie paadje loopt, komt u uit bij de Nederlands Hervormde kerk. In het verleden is de kerk door mens en dier vaak als vluchtplaats gebruikt voor het hoge water, omdat deze op een terp staat.



Nederlands Hervormde kerk

Aan het einde van het Kerkepad slaat u linksaf de Schoolstraat in, u gaat gelijk rechtsaf de Dijkstraat in. Daarna rechtsaf de Merkenhorststraat in en weer linksaf de Schoolstraat in.



Museumboerderij 'Den Tip'

Museumboerderij 'Den Tip'

U komt nu langs Museumboerderij 'Den Tip'. Dit is een op een terp gebouwde T-boerderij, stammend uit 1734. De boerderij bevindt zich nog steeds in originele staat. Het is een van de weinige boerderijen die over een waterzolder beschikt. Bij een waterzolder is een klein deel van de zolder versterkt, om het vee bij hoog water een veilige plek te bieden.

Vanaf het moment dat u de boerderij betreedt, ruikt u nog het boerenleven van weleer en in de keuken herleeft de sfeer van soberheid en eenvoud. In de koele kelder worden net als vroeger etenswaren bewaard in Keulse potten en weckflessen. In de kelder staat een spekkuij die bewaard is gebleven. Bezoekers kunnen kennis maken met de rijke geschiedenis van de Betuwe en het boerenleven. In het bakhuis komt de geur van verse appelflappen u tegemoet, gebakken in de op hout gestookte oven. Vrijwilligers verzorgen met alle liefde een rondleiding voor u!

Spekkuij: Grote stenen kuip met twee lange duigen, voorzien van een gat (handvaten). Gebruikt om vlees (spek) te zouten.

U kunt hier op gezette tijden terecht voor een kopje koffie en een overheerlijke verse appelflap.

Geopend op zaterdag vanaf april t/m september. Bij mooi weer soms ook open op zondag. In juli en augustus ook op woensdagmiddag open.

Zie ook de website:

www.museumboerderijdentip.nl





Terras bij Museumboerderij 'Den Tip'

***Aan het eind van de Schoolstraat gaat u rechtdoor
(let op: gevaarlijke kruising !)***

In de verte ziet u een molen. Molen de Vink is een standaardmolen uit 1722 met als functie graanmolen. De oorspronkelijke functie van de molen was industrie en poldermolen. De huidige naam werd gegeven, toen de molen in 1969 na een grote restauratie werd opgeleverd. Het is een verwijzing naar de familie die deze molen zeer lang in bezit heeft gehad. De molen is vaak op zaterdag in werking en geopend voor bezoek.



Molen de Vink

U loopt verder tot aan de borden Herveld-Noord, waar u bij het bord over de wadi's linksaf gaat en door het gras verder loopt langs de wadi.



Wadi

Bij een moderne wadi worden in stedelijke gebieden straten en daken van huizen afgekoppeld van de riolering. Op deze manier wordt voorkomen dat schoon water naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie gaat en wordt tevens bereikt dat het grondwater wordt aangevuld.

De Leijgraaf

De Leijgraaf is de a-watergang die door zowel Herveld als Andelst loopt. Plan de Leijgraaf is hiernaar vernoemd.

Tussen de Stenenkamerstraat en de Binnenstraat is het plan de Leijgraaf in 2009 gerealiseerd. Het zijn afwisselende wijken met een landelijk en intiem karakter, passend in het Betuwse landschap. De Leijgraaf is gebouwd op 2 kleine verhogingen in het landschap, de zogenaamde woerden. U passeert eerst 'de Hoeve', daarna 'de Terp'.

Wadi

Water speelt altijd een prominente rol in het rivierengebied. Het hemelwater van de Leijgraaf wordt opgevangen in de wadi's. Het water gaat door verschillende lagen grond, grind en zand en wordt op die manier gezuiverd. Daarna stroomt het weer terug naar de watergangen.

Aan het eind van de wadi gaat u rechtsaf de Binnenstraat op, dan de 3e straat rechtsaf Saturnus in. Aan het eind van de straat loopt u om de speeltuin heen en gaat u bij het Jupiterpark linksaf het Dorpsplein op. Hiermee bent u op het eindpunt/beginpunt van uw wandeling aangekomen.



Rondje Andelst

Vanaf beginpunt Zalencentrum de Hoendrik, loopt u linksaf de Hoofdstraat in, tot aan de Kerkstraat . Hier slaat u linksaf. Vervolg de Kerkstraat, u houdt rechts aan bij de bocht.

Nederlands Hervormde Sint Vitus kerk

Na ongeveer 100 meter ziet u aan de linkerkant één van de oudste kerken in Nederland. Het schip van de kerk is waarschijnlijk gebouwd omstreeks het jaar 1000 en de toren dateert uit 1350-1400. Heel bijzonder is de zuidmuur waar Gothisch schrift in staat gegraveerd. Deze is echter alleen te bewonderen binnen in de kerk. Om de kerk loopt nog een kerkepad. Als u na het hek rechts aanhoudt dan komt u uit bij de begraafplaats. Hier vandaan kunt u weer naar de uitgang van de kerk lopen.



NH kerk Sint Vitus



Vertaling Gothisch schrift:
In het jaar onzes Heren 1440
op Sint Maartensdag werd
de eerste steen van dit koor
gelegd ter ere Gods en van
Sint Vitus Onzen patroon



Gemeentehuis Andelst

Na de kerk kunt u uw route vervolgen en komt u langs het gemeentehuis.

Carillon

Rondje Andelst voert langs het gemeentehuis in Andelst. Als u geluk heeft kunt u luisteren naar de mooie klanken van het carillon. Het carillon is door ondernemers uit Herveld-Andelst geschonken aan de voormalige gemeente Valburg. Zoals u waarschijnlijk weet, bestaat de gemeente Overbetuwe sinds 2001 en is zij ontstaan uit de voormalige gemeenten Valburg, Heteren en Elst.

De 8 bogen die bovenop het carillon staan , representeren de dorpen uit de voormalige gemeente Valburg, dwz: Valburg, Loenen, Oosterhout, Slijk-Ewijk, Herveld, Andelst, Zetten, Hemmen.



Carillon gemeentehuis



Hofstee: Naar curtis, Latijn voor hof, boerderij met land, omsloten door een omheining of houtwal.

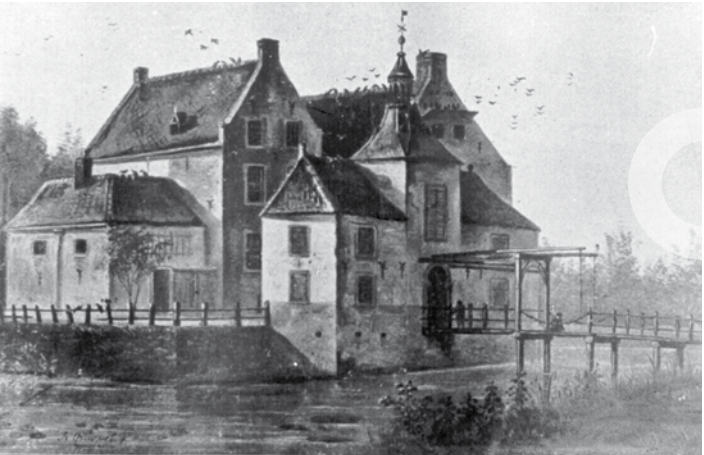
Tabaksteelt

In vroeger tijden stond Andelst bekend om zijn tabaksteelt. De tabak was bekend onder de naam 'tabac de Valbourg' en werd verhandeld tot in Parijs. Er waren veel tabaksboertjes op hun tabakshofstee. In de Waalstraat en de Rozenstraat (later op de route) en naast de kerk in Andelst zijn deze boerderijen nog te zien.



Tabaksteelt

Aan het eind van de Kerkstraat steekt u over (let op: drukke weg) linksaf de Wageningsestraat op.

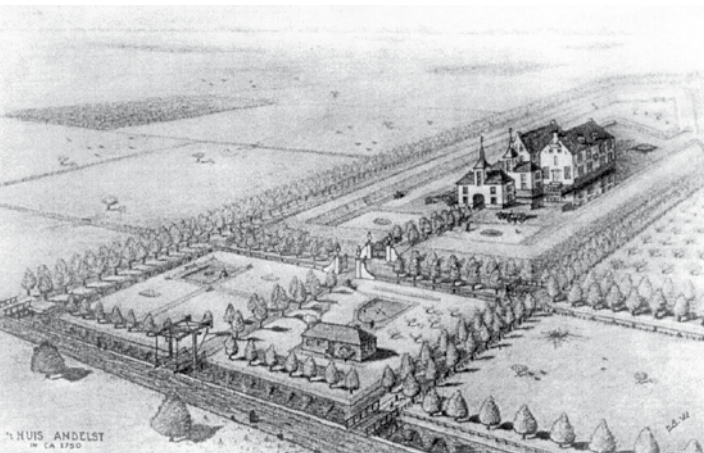


Tekening Huys tot Andelst (Beeld uit boek: 100 jaar Herveld-Andelst)

Huys tot Andelst

Aan de Wageningsestraat komt u nu langs een zwart smeedijzeren hek. Hierachter is het begin van een lange laan naar de vroegere kasteelgronden, behorend bij het 'Huys tot Andelst'. In de volksmond ook wel kasteel Andelst genoemd. Van dit 'Huys tot Andelst' zijn alleen wat tekeningen bewaard gebleven van hoe men dacht dat het eruit zag. Zeker is dat de eerste eigenaar er woonde in 1616 en dat het een grote sterke burcht was, die op een eiland stond. Om de burcht bevonden zich dubbele brede grachten en zeker één ophaalbrug. Helaas is het kasteel in 1846 door de toenmalige eigenaar afgebroken. Het enige wat er nog van over is zijn de grachten of sloten en de zuilen aan het begin van de oorspronkelijke ingang.

De Wageningsestraat gaat over in de Tielsestraat, u gaat rechtdoor.



Tekening Huys tot Andelst (Beeld uit boek: 100 jaar Herveld-Andelst)

Hier komt u langs restaurant 't Kromhout waar je erg lekker kunt eten. Chefkok Michel Schulten van restaurant Kromhout in Andelst heeft in 2013 en 2014 de kookwedstrijd Culitop The Next Generation gewonnen. Dit is een wedstrijd voor Gelderse topkoks die onderdeel is van het publieksevenement Smaakvol Gelderland.

Vlak voor café de Posthoorn slaat u rechtsaf naar het Ruischpad. (let op: dit is een fietspad)

Cafetaria de Posthoorn was in vroeger tijden al een pleisterplaats voor vermoeide reizigers. Vroeger heette dit huis het Posthuis. Ook nu nog kunt er een kop koffie drinken of iets anders nuttigen.



Advertentie café de Posthoorn (Beeld uit boek: 100 jaar Herveld-Andelst)

Aan het eind van het fietspad gaat u rechtsaf de Rozenstraat in.

Hier ziet u nog een paar tabaksboerderijtjes waaronder huisje Heutepreut.



Huisje Heutepreut

Dit huisje is vernoemd naar Tonny Heuting, de vroegere postbode van Andelst. Hij werd heutje of heutepreut genoemd. Toen Tonny vijftig jaar werd kreeg hij van dhr. Borsboom, zijn buurman, een bord 'Huisje Heutepreut'. De postbode is overleden en zijn echtgenote woont niet meer in 'Huisje Heutepreut', maar het bord hangt nog altijd op de buitenmuur van het huis.

Aan het eind van de Rozenstraat slaat u linksaf de Klipstraat in.

Buitengebied Andelst

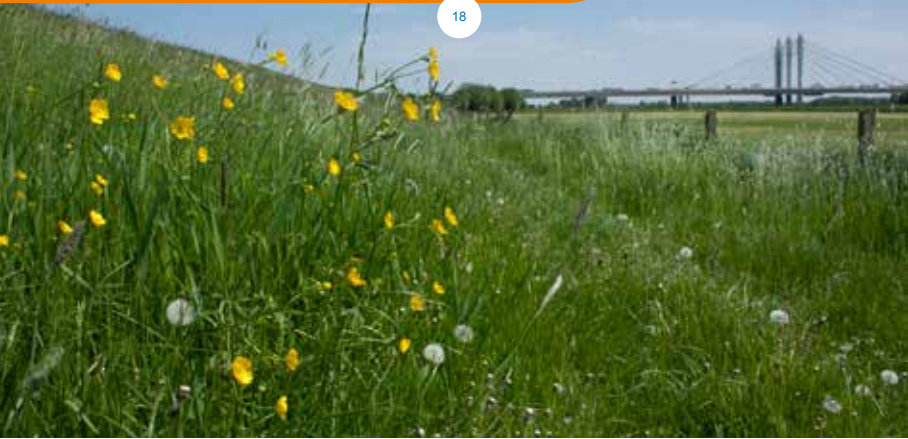
Deze route voert u door het buitengebied van Andelst, waar u afhankelijk van het jaargetijde kan genieten van de omgeploegde akkers, de oude bomen en knotwilgen, de bloeiende grassen en bloemen, paarden en schapen in de wei.

Door de uitgestrekte velden heeft u een weids uitzicht over de natuur. Na de twee bochten passeert u aan de rechterkant de oude stortplaats van de voormalige gemeente Valburg. Let u op de mooie bereklauw die hier zomers groeit en bloeit.



Bereklauw

Aan het eind van de Klipstraat slaat u linksaf de Waaldijk op.



Grassen uiterwaarden

Waldijk en uiterwaarden

Van de 12e tot de 14e eeuw zijn de Betuwse dijken aangelegd. Zonder deze dijken zou de Betuwe bij hoogwater onder water komen te staan. De uiterwaarden vangen bij hoog water de grote hoeveelheden water op. Daarnaast zijn de uiterwaarden in gebruik als weide en hooiland. In het voorjaar kleuren de uiterwaarden weer intens groen. U ziet hier kruidachtige planten zoals hopklaver, kraailook en distels. Ook kunt u allerlei soorten ganzen tegenkomen zoals de grauwe gans, de brandgans en de kolgans. De ganzen zorgen voor veel overlast en hebben de weidevogels verdrongen in dit gebied. Als u geluk heeft kunt u in dit gebied de visarend en de rode wouw spotten.



visarend

rode wouw

*Tacitusbrug*

Tacitusbrug

Herveld-Andelst ligt aan de mooie rivier de Waal, de grootste arm van de Rijn. De Waal is 82 kilometer lang en de drukst bevaren rivier van Nederland. Vanaf de dijk heeft u een prachtig uitzicht op de verkeersbruggen van de A50. Naast de oude brug van 1976, in de volksmond Ewijkse brug genaamd, is de nieuwe Tacitusbrug gebouwd. Deze in 2013 geopend. De brug is 1055 meter lang, de hoofdoverspanning meet 270 meter en de brug is 36 meter breed.

Ewijkse brug

De Ewijkse brug (de achterste) is van staal gemaakt, in de vorm van een koker. Er zijn maar een paar bruggen in Nederland op deze manier gebouwd. De nieuwe brug (de brug ervoor) is een betonnen brug.

Goed te zien zijn de troggen onder het fietspad van de brug die zorgen voor een grotere draagkracht van het fietspad. Het fietspad is naast de brug aan de koker gelast. De brug is aan de binnenkant voorzien van dezelfde troggen als onder het fietspad, om te zorgen voor meer draagkracht van de brug.

*troggen onder brug*

In verband met de toename van het wegverkeer wordt er sinds 2015 tot en met 2016 een grote renovatie uitgevoerd om de sterkte van de brug te vergroten. Zo kan deze weer vele jaren dienst doen voor het wegverkeer. Geniet u nog even van het uitzicht over de Waal op het bankje voor de brug.

Vanaf de Waaldijk gaat u voor de brug linksaf de Waalstraat in.



Oude tabakshoeve met belichtingsvierkantjes

Waalstraat

De Waalstraat is één van de eerste wegen van Nederland, hoewel het vroeger niet meer was dan een karrespoor. De Waalstraat was de belangrijkste verbinding van Nijmegen (via Wageningen) naar Utrecht. De baron van Hemmen moest deze weg onderhouden, maar dit ging niet altijd zonder slag of stoot. Hij heeft met een rechtszaak geprobeerd om van het onderhoud af te komen. De rechtbank stelde hem in het ongelijk, waardoor de baron het onderhoud toch moest betalen. Vervolgens heeft hij dit op de meest goedkope manier gedaan, door er telkens puin op te gooien.

In de Waalstraat komen tabakshoeves voor. Zo is bijvoorbeeld het tweede huis aan uw rechterhand een oude tabakshoeve. Aan het eind van de straat op nummer 1 ziet u nog de kleine vierkantjes voor de beluchting van de tabak.

Aan het eind van de Waalstraat gaat u rechtsaf de Tielsestraat in (let op: drukke straat, houdt u links aan). Hierna gaat u linksaf de Meiburg op die overgaat in de Kerkstraat.

Let u vooral op de hoeveelheid fruitbomen. U loopt langs de grootste fruitteler van Andelst: de familie van Olst. Hier kunt u in het seizoen op zaterdag ook vers fruit kopen.

Bij het kruispunt Kerkstraat/Hoofdstraat slaat u rechtsaf de Hoofdstraat in om zo weer terug lopen naar het startpunt van de route. U bent aan het eind gekomen van de wandeling.



Colofon

Tekst	Gemeente Overbetuwe in samenwerking met Stichting Dorpsbelangen Herveld-Andelst
Werkgroep	Nancy van Baal, Kirsten Alofs, Wil Huting, Johan van Rooij en Gerda Bulthuis
Advies	Namens de historische Kring Herveld-Andelst, Wim Huijbregts
Foto's	Karel's foto's en Nancy van Baal, Wil Huting, Fons Brekelmans, Ciska Verbeek
Kaartmateriaal Opmaak en drukwerk	Gemeente Overbetuwe Ciska Verbeek, Valburg

Februari 2017

www.overbetuwe.nl

(hier vindt u de brochure ook digitaal)

